

Аннотація

Подобный А. А. Компетенция работников оперативных подразделений, осуществляющих борьбу с корыстно-насильственной организованной преступностью. – Статья.

Определяется компетенция сотрудников оперативных подразделений, осуществляющих борьбу с корыстно-насильственной организованной преступностью, как совокупность их прав и обязанностей в современных правовых условиях действия нового уголовного процессуального и оперативно-розыскного законодательства. Предлагаются направления усовершенствования нормативно-правового регулирования компетенции сотрудников оперативных подразделений, осуществляющих борьбу с корыстно-насильственной организованной преступностью.

Ключевые слова: компетенция, оперативные подразделения, корыстно-насильственная организованная преступность.

Summary

Podobnyy O. O. Competence of employees operating units to combat selfish and violent organized crime. – Article.

Competence of employees is determined by the operational units engaged in the fight against selfish and violent organized crime, as the scope of their rights and responsibilities in the current legal environment of the new Criminal Procedure and search laws. The directions of improvement of regulatory competencies of operational units engaged in the fight against selfish and violent organized crime.

Key words: competence, operational units, selfish and violent organized crime.

УДК 343.919:343.72:347.214.2

О. В. Дикий

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ У СФЕРІ ОБОРОТУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ

Вивчення особистості злочинця є одним із найважливіших завдань кримінології й визначальною умовою для всебічного вивчення причин конкретного злочину та злочинності в цілому. Розробка цієї проблеми має велике теоретичне й практичне значення, адже за криміногенними якостями особистості можна говорити про вплив різних факторів, які тією чи іншою мірою стимулювали процеси її соціалізації або асоціалізації.

Дослідженню особистості злочинця присвячено роботи багатьох учених, зокрема Ю.М. Антоняна, О.М. Джужи, В.М. Дрьоміна, А.П. Закалюка, В.В. Голіни, А.Ф. Зелінського, А.М. Костенко, Я.Ф. Кузнецової, В.Д. Малкова, П.П. Михайленка, В.Н. Орлова, А.Б. Сахарова, В.О. Тулякова, А.М. Яковлева та інших. Не применшуючи значення розвідок цих науковців, варто звернути увагу, що авторами розроблялася загальна характеристика особистості злочинця, при цьому поза увагою залишилися особистість злочинців у сфері обороту житлової нерухомості. Частково цю прогалину у вітчизняній науці було заповнено працею Н.В. Павлової. Однак дослідження, проведені вченими в межах криміналістичної характеристики, не дозволяють повною мірою використовувати вказані результати в кримінології.

Метою статті є дослідження особистості злочинця у сфері обороту житлової нерухомості крізь призму її структури та проведення класифікації злочинців у цій сфері.

Незважаючи на масив наукових досліджень, у юридичній літературі існує дискусія щодо існування такого феномена, як «особистість злочинця», та його змістовної характеристики, а також структурних елементів особистості злочинця.

Не вдаючись до детального аналізу вказаних проблем, спробуємо коротко описати основні положення науковців.

Перша точка зору полягає в запереченні існування такого феномена. Як стверджують дослідники, особистість злочинця не володіє специфічними якостями, притаманними лише особам, яких засуджено за вчинення злочинів, окрім формальної – набрання чинності обвинувальним вироком суду. Наприклад, Я.М. Яковлев стверджує, що немає якісної різниці між особистістю злочинця та особистістю незлочинця, і вважає підхід до вивчення внутрішніх психологічних процесів суб'єктивним та малопродуктивним [21, с. 109]. Схожої думки дотримується Г.М. Резнік: негативні якості осіб, які порушили кримінальний закон, притаманні багатьом респектабельним громадянам, які «поважають кримінальний кодекс». Тому не існує соціальних, психологічних та інших ознак, які однозначно характеризують особистість злочинця [16, с. 31].

Протилежної позиції дотримуються науковці, які стверджують що особи, які вчинили злочини, відрізняються від правослухняних громадян наявністю в них антисуспільної спрямованості (установки). Так, А.Б. Сахаров вважає, що є всі підстави виділяти таку особистість, яка якісно відрізняється від інших громадян, антисуспільну особистість. Без цього вчення про особистість злочинця не має сенсу [18, с. 111]. Н.Ф. Кузнецова вважає, що особистість злочинця являє собою систему соціальних і психічних якостей, що утворюють її суспільну небезпеку, яка у свою чергу детермінує вчинення злочину. Суспільна небезпека особистості злочинця відрізняє його від особистості незлочинця. Характер і ступінь особистісної суспільної небезпеки адекватні характеру та ступеню суспільної небезпеки вчиненого особою злочину, попереднім судимостям, елементам випадковості або, навпаки, злісності вчиненого [7, с. 45]. О.М. Джужа під особою злочинця розглядає сукупність соціально значимих властивостей, ознак, зв'язків і відносин, що характеризують людину, яка є винною в порушенні кримінального закону, у поєднанні з іншими (неособистими) умовами й обставинами, що впливають на її злочинну поведінку [10, с. 94].

Ми підтримуємо точку зору дослідників щодо існування феномена особистості злочинця. Як вдало зазначав А.Ф. Зелінський, не можна відмовитися від поняття особистості злочинця, оскільки вона реально існує (професіональні крадії, рекетири, терористи та інші). Також науковець пропонує розрізняти поняття «особистість злочинця» та «особа, яка вчинила злочин». Учений вважає, що особистість людини формується в процесі діяльності. Тому особистість злочинця – це особистість людини, яка вчинила не окреме правопорушення, а систему злочинних дій, інакше кажучи, злочинну діяльність. При цьому злочинна діяльність – це система передбачених кримінальним законом діянь і тісно пов'язаних із ними інших докримінальних та післякримінальних дій, які психологічно детерміновані загальним мотивом, реалізація якого планується суб'єктом шляхом постановки й досягнення окремих проміжних цілей. Як зазначає А.Ф. Зелінський, злочинна діяльність здійснюється не ізольовано від інших, легальних видів діяльності. Однак у деяких випадках злочинна діяльність ніби «вплітається» в трудову, зокрема управлінську, діяльність [3, с. 96]. Вказане твердження автора чітко простежується під час

дослідження злочинної діяльності осіб у сфері обороту житла. Адже суб'єктами таких злочинів у багатьох випадках виступають працівники ріелторських компаній, приватні ріелтори, нерідко співучасниками є посадові особи органів державної влади, нотаріуси, які займаються як легальною діяльністю, так і злочинною.

З метою повного й усебічного дослідження особистості злочинця вважаємо за доцільне провести вивчення окремих елементів, які загалом становлять структуру її особистості. Такий аналіз є найбільш важливим для нашого дослідження, оскільки дозволяє розглядати злочинця як члена суспільства, певної суспільної групи.

У науковій літературі існує декілька підходів до структуризації особистості злочинця. Так, А.Б. Сахаров виділяє чотири елементи в структурі особистості злочинця: соціально-демографічні, кримінально-правові, соціально-рольові та морально-психологічні [17, с. 28]. Ю.М. Антонян доповнює цей поділ, включаючи також фізіологічні та «інші важливі з точки зору кримінології ознаки особи» [1, с. 440]. В.Д. Малков у структурі особи злочинця виділяє дещо інші ознаки: біофізіологічні, соціально-демографічні та соціально-рольові, морально-психологічні, кримінально-правові та кримінологічні [8, с. 84]. Інші науковці виокремлюють такі ознаки структури особи злочинця: фізичні (біологічні), соціальні (соціальний статус), моральні якості та кримінально-правові ознаки [13, с. 67].

Для дослідження особистості злочинців у сфері обороту житлової нерухомості ми будемо використовувати структуризацію, запропоновану А.Б. Сахаровим. При цьому фізичні ознаки будемо розглядати під час характеристики соціально-демографічного елементу структури особистості.

Дослідження особистості злочинця у сфері оренди житла проводилося на підставі вивчення вироків у кримінальних справах. Загалом було опрацьовано 214 вироків у кримінальних справах, за якими засуджено 284 особи. З них 245 осіб під час вчинення шахрайства у сфері обороту житлової нерухомості та 39 – під час вчинення вимагання права власності на об'єкти житлової нерухомості. Крім того, було досліджено матеріали, отримані в результаті досліджень інших авторів [12; 14].

Незважаючи на таку дискусію щодо елементів структури особистості злочинця, більшість науковців схильні вважати, що домінуючим елементом структури особи злочинця є соціально-демографічні ознаки. На думку В.С. Батиргареевої, до них належать стать, вік, освіта, сімейний стан, склад сім'ї, спеціальність, професія та професійний стаж, досвід, національність тощо [2, с. 73].

Під час дослідження вироків у кримінальних справах про шахрайство було встановлено, що розподіл осіб за статевою ознакою виглядає так: у 109 випадках (44,4%) злочини вчиняли жінки, у 136 випадках – чоловіки (55,6%). Таку ситуацію можна пояснити тим, що жінки завдяки своїм специфічним якостям швидше знаходять спільну мову, менше викликають підозру й недовіру. Вказане є характерним під час вчинення злочинцями шахрайства. Однак під час вчинення вимагання розподіл змінюється: у 39 випадках (100%) злочинцями виступали чоловіки, що можна пояснити необхідністю застосування погроз або насилля щодо жертви чи її близьких родичів для придушення опору потерпілого. Як зазначає М.Г. Колодяжний, вимагання – суто «чоловічий» злочин, на який приходиться 96,1% чоловіків і, відповідно, 3,9% жінок [11, с. 5].

Варто звернути увагу також на освітній рівень злочинців. За даними дослідження, проведеного О.В. Смаглюком, можна зробити висновок, що шахраї є начитаними й освіченими людьми, нерідко – представниками інтелігенції [19, с. 83]. Наші дослідження також показали, що злочинці у сфері обороту житлової нерухомості мають високий рівень освіти. Так, у 106 випадках особи мали повну середню загальну освіту, у 91 випадках – вищу освіту, у 77 випадках – середню професійну освіту, і лише в 10 випадках злочинці володіли неповною середньою загальною освітою. Зрозуміло, що для вчинення складних операцій з об'єктами житлової нерухомості потрібно володіти знаннями не лише в юриспруденції, а й у психології. Це характеризує їх як фахівців із достатньо високим рівнем інтелекту. Проте в науці існують твердження, що шахраї добре орієнтуються в процесах і тенденціях, які керують ринком нерухомості, вивчають аналітичні матеріали щодо прогнозів коливання цін на той чи інший вид нерухомого майна [12, с. 93]. До такого твердження автора слід поставитися критично, оскільки злочинці, наприклад після заволодіння об'єктом житлової нерухомості, не слідкують за коливаннями цін на ринку нерухомості для реалізації його за «кращою ціною», а під час вибору об'єкта посягання пріоритетним є не сам об'єкт житлової нерухомості (хоча й він займає одне з основних місць), а жертва злочину (про що мова піде далі).

Дослідження рівня освіти злочинців характеризують їх як освічених людей, проте не дають відповіді на запитання про те, чи володіють злочинці спеціальними знаннями для відчуження об'єктів житлової нерухомості. Адже вища освіта або середня професійна освіта необов'язково пов'язується зі специфікою укладення різних договорів у сфері обігу житлової нерухомості. Для з'ясування цього питання було досліджено вироки в кримінальних справах і встановлено, що в 230 випадках злочинці володіли спеціальними знаннями щодо порядку переходу права власності на об'єкти житлової нерухомості (купівля-продаж, міна, дарування, оренда тощо), а в 54 випадках – не володіли. Вказаними знаннями особи володіли у зв'язку з їх професійною діяльністю, а також через широкий життєвий досвід (наприклад, злочинці могли самі продавати або купувати об'єкти житлової нерухомості на законних підставах). Слід звернути увагу, що друга група осіб (які не володіли вказаними знаннями) для досягнення злочинного умислу користувалися послугами фахівців у галузі права з питань переходу прав власності на об'єкти житлової нерухомості. Дослідження матеріалів кримінальних справ дозволяє стверджувати, що такі залучені особи не знали про наміри злочинців і не пов'язувалися з ними єдиним умислом.

Відповідно до даних нашого вибіркового дослідження професійна зайнятість осіб характеризується такими особливостями: найбільший показник склали особи, які не працювали, – 182 (з них 17 були пенсіонерами), 40 осіб були кваліфікованими робітниками, 22 особи були приватними підприємцями, 14 осіб були службовцями в державних органах, 13 осіб були ріелторами, 13 осіб належали до інших категорій.

При цьому варто звернути увагу, що з 284 осіб, які вчинили злочини у сфері обороту житлової нерухомості, 49 осіб займалися діяльністю, що безпосередньо або опосередковано пов'язується з обігом житла в країні. До цієї групи слід віднести ріелторів, які працювали в агентствах нерухомості, ріелторів, які не працювали

в агентствах нерухомості, працівників житлово-експлуатаційних контор, нотаріусів, подекуди працівників правоохоронних органів (вказаної групи зафіксовано 2 випадки) тощо. Також варто звернути увагу, що серед 182 осіб, які офіційно не працювали, близько 20% неофіційно займалися діяльністю з надання послуг під час укладення різних договорів.

На жаль, на підставі вироків суду, що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень, неможливо дослідити вік осіб, які вчиняли злочини у вказаній сфері, оскільки ця інформація є прихованою. Із цією метою ми використовуємо дослідження інших науковців. Так, Н.В. Павлова стверджує, що віковий рівень злочинців розподілився так: 17–25 років – 13,7%; 26–45 років – 55%; більше 45 років – 31,2% [14, с. 63]. Тобто більшість злочинів у цій сфері вчиняються особами більш зрілого віку. На наш погляд, така ситуація простежується через те, що укладення різних договорів щодо об'єктів житлової нерухомості найбільш притаманне саме вказаним групам законослухняних осіб, що дозволяє злочинцям достатньо добре маскувати свої наміри.

Також варто звернути увагу на етнічну приналежність, осіб, які вчиняють злочини у сфері обороту житлової нерухомості. Відповідно до даних нашого дослідження в більшості випадків злочинцями виступали українці (це зафіксовано в 232 випадках), у 35 випадках – росіяни, у 8 випадках – представники циганської національності, 9 осіб – інших національностей.

Ще одним елементом структури особистості злочинця є кримінально-правові ознаки. Варто звернути увагу, що вчинення злочинів у сфері обігу житлової нерухомості особами, які мають судимості, зустрічається досить рідко. Так, 199 осіб вчинили такі злочини вперше, 85 осіб вчинили рецидив, при цьому в 67 випадках особи раніше засуджувалися за злочини проти власності, а у 18 випадках – за інші злочини. При цьому Н.В. Павлова зазначає, що кількість осіб, які мають судимість, під час вчинення злочинів складає лише 7,5%, тоді як у 92,5% випадків злочинці не мали судимості (всього досліджено 160 кримінальних справ) [14, с. 62]. Вказане дослідження було проведено Н.В. Павловою в період 2000–2006 років.

Наведене дає підстави стверджувати, що у сфері обороту житлової нерухомості змінюються тенденції до збільшення рецидиву злочинів, що, на нашу думку, є вкрай несприятливим фактором для попереджувальної діяльності правоохоронних органів у вказаній сфері. Адже судимі особи володіють більшим досвідом у кримінальній діяльності, тому можуть краще приховуватися від правоохоронних органів.

Злочини у сфері обороту житлової нерухомості за своїм механізмом реалізації є досить складними. Через це нерідко вчиняються за співучасті для полегшення його вчинення, а також для пришвидшення досягнення злочинної мети. При цьому варто звернути увагу, що, на відміну від шахрайства, під час вимагання злочини вчинялися лише за співучасті. Нами зафіксовано 4 випадки вчинення злочинів організованими групами (всього 16 епізодів), 4 випадки вчинення злочинів групою за попередньою змовою (всього 14 епізодів) та 1 випадок вчинення злочинів злочинною організацією (всього 7 епізодів). На підставі цих даних можемо стверджувати, що близько 37 потерпілих втратили своє житло.

Під час характеристики форм співучасті за шахрайства вважаємо за доцільне поділити його на дві групи залежно від сфери цивільно-правових відносин: під час оренди об'єктів житлової нерухомості та під час вчинення інших договорів цивільно-правового характеру.

У сфері укладення договорів цивільно-правового характеру, окрім оренди, у 79 випадках злочини вчинялися без співучасті, у 52 випадках – групою осіб за попередньою змовою, у 16 випадках – організованою злочинною групою, в 1 випадку зафіксовано вчинення злочинів злочинною організацією. У нашому дослідженні до складу групи в 35 випадках входило 2 особи, у 12 випадках – 3 особи, у 13 випадках – 4 особи, у 9 випадках – більше 5 осіб.

Під час оренди житла значно перевищує кількість злочинів, вчинених одноособово, без співучасті. Це можна пояснити простотою укладення угоди, як правило, невеликою вартістю оренди житла та правовою безграмотністю потерпілих. Дані виглядають так: без співучасті – 44 особи, за попередньою змовою групою осіб (у 95% – 2 особи) – 21 особа.

Звичайно, кожен склад групи із часом змінюється, особливо це стосується випадків, коли її діяльність триває протягом тривалого часу, наприклад 2–3 років. Як правило, такі групи мають стійкі тенденції до розширення, тобто включення нових учасників, які мають спеціальні знання, інколи обіймають посади в державних органах. Особливо це простежується в більш складних формах співучасті, якими виступають організована злочинна група та злочинна організація. Такі групи можна порівняти з трудовим колективом, який об'єднано одним завданням із розподіленням чітких функцій, де кожна особа відповідає за свій сектор діяльності для досягнення єдиної мети.

У кримінально-правовій характеристиці особистості злочинців також слід звернути увагу на обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. У статті 66 Кримінального кодексу України (далі – КК України) визначено перелік обставин, які пом'якшують покарання, а в статті 67 КК України – обставини, які його обтяжують [9]. На підставі даних, отриманих під час вивчення вироків, можна стверджувати, що в 131 випадку особи щиро покаялися у вчинених злочинах та активно сприяли його розкриттю. При цьому варто звернути увагу, що нами не було зафіксовано жодного випадку явки з повинною. Лише в 45 випадках із 214 злочинці добровільно відшкодували завдану їхніми протиправними діями шкоду. У 4 випадках було зафіксовано вчинення злочину внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин.

Що стосується обставин, які обтяжують покарання, то залишається незрозумілим, чому суди не враховують ці обставини під час призначення покарання. Так, лише в 3 випадках судами було визнано обставиною, що обтяжує покарання, тяжкі наслідки, завдані злочином.

Варто звернути увагу, що судами не повною мірою використовується покарання у вигляді конфіскації майна, хоча воно передбачається в санкції частини 4 статті 190 КК України. Також у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» чітко зазначено: суди повинні враховувати, що такий вид додаткового покарання (конфіскація майна – О. Д.)

призначається лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК України за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини [15]. Під час проведеного нами дослідження було встановлено, що конфіскація майна призначалася судами за особливо тяжкі злочини в 49 випадках із 82.

Соціально-рольова ознака особистості характеризує індивіда в системі існуючих соціальних інститутів, що проявляється в належності особи до певної соціальної групи, взаємодії з іншими індивідами в різних сферах життя соціуму. Одним із таких соціальних інститутів є сім'я. Так, кількість одружених злочинців становила 130 осіб, у 154 випадках злочинці не перебували в шлюбі, з них 118 взагалі ніколи не були одруженими, а 36 осіб були розлученими. У цьому випадку слід погодитися з О.Г. Кальманом, який стверджує, що значний відсоток осіб, які перебували в шлюбних відносинах на момент вчинення злочину, пояснюється, по-перше, тим, що багато засуджених перебували вже в достатньо зрілому віці. По-друге, хоч сім'я й розглядається багатьма кримінологами як важливий профілактичний захід, однак під час вчинення економічних злочинів попереджувальна роль сім'ї є недостатньо ефективною. Це обумовлюється тим, що одним із мотивостворюючих факторів вчинення таких злочинів є намагання покращити матеріальне становище сім'ї, яка також користується отриманими від вчинення злочину матеріальними благами [4, с. 122]. Також слід звернути увагу, що на момент вчинення злочинів у 70 випадках на утриманні в осіб перебували неповнолітні діти, у 6 випадках – непрацездатні батьки, при цьому 59 осіб на момент вчинення злочину були безробітними, що, на нашу думку, також стало поштовхом для вчинення злочинів.

Ще однією ознакою, яка характеризує особистість, є її морально-психологічні властивості, тобто погляди, переконання, установки та ціннісні орієнтації, особливості її інтелектуальних, емоційних і вольових якостей, а також ступінь емоційного збудження, сила й темп реагування на різні зовнішні подразники, ситуації тощо.

Особам, які вчиняють злочини у сфері обігу житлової нерухомості, притаманне існування в них морально-правових принципів, проте вони дотримуються їх вибірково, що особливо яскраво проявляється під час вирішення питань забезпечення належних умов свого матеріального існування.

Під час характеристики морально-психологічних властивостей злочинців, на нашу думку, їх слід умовно поділити на дві групи (шахраїв та вимагачів – осіб, які вчиняють вимагання), оскільки їх моральні властивості якісно відрізнятимуться. Спочатку охарактеризуємо особистість шахрая.

Як стверджує О.В. Лисодед, шахраїв відрізняє глибока неповага до суспільства, перекручене розуміння моральних підвалин, зневажливе ставлення до існуючих порядків членів суспільства. Проте своє негативне ставлення до оточуючого середовища шахраї намагаються приховувати, уникати конфліктних ситуацій, що виявляється в їх витонченій хитрості, вдаваності й здатності до перевтілення. Зовнішньо ці люди є комунікабельними, говіркими, спроможними швидко привернути до себе увагу інших людей, зацікавити їх, викликати довіру, зробити приємне враження надійної або потрібної людини [11, с. 10]. З метою вчинення злочину вони завжди входять у контакт із передбачуваною жертвою, щоб створити сприятливе враження про себе. Як зазначає Р. Чалдіні, іноді для цього шахраям достатньо навіть

ділового костюма, що надає людині офіційного вигляду, дозволяє користуватися повагою в оточуючих та здійснювати на них вплив [20, с. 207]. Більшість злочинців мають неабиякий дар уяви, використовують сугестивний вплив і вміння переконувати людей. До їх особистих якостей належать хитрість, брехливість, вміння зацікавити собою, знання способів фальшування документів. Шахраї вміють подати себе, добре спостерігати, мають певні знання в галузі психології, швидку реакцію на швидкозмінну обстановку. Шахраї використовують можливості перевтілення, можуть встановлювати контакти з людьми різних типів, обирають відповідну манеру поведінки.

За темпераментом шахраї належать переважно або до сангвініків, або до холериків. Притаманною їм є рухливість, легка пристосовність до швидкозмінних умов життя, контактність, комунікабельність, відсутність скутості під час зустрічі з новими людьми, відсутність афектних дій. Вони мають сильно виражені вольові якості, що проявляється, зокрема, у терплячості й заповзятості в досягненні мети, в активності, наполегливості, рішучості й енергійності, характеризуються постійним пошуком тих видів діяльності, у яких найповніше зможуть проявити свої здібності, вміння й навички [6, с. 10].

Особистість вимагача є дещо схожою на особистість шахрая. Так, це переважно активні й ініціативні молоді люди, які цю властивість спрямовують на вчинення правопорушень і злочинів. Вони відрізняються дратівливістю, агресивністю, у разі опору з боку потерпілого – жорстокістю. З іншого боку, вказані риси можуть одночасно поєднуватися з витриманістю, врівноваженістю щодо вивчення особи потерпілого, його оточення, статків, наявності охорони тощо [5, с. 12].

Варто наголосити, що під час досліджень було виявлено, що обидві категорії осіб, які вчиняли злочини у сфері обігу житлової нерухомості, за місцем проживання або місцем роботи більше характеризуються позитивно (232 особи), ніж негативно (52 особи).

Також було встановлено, що в 206 випадках метою вчинення злочинів було отримання незаконної наживи, і лише у 8 випадках злочини вчинялися для задоволення певних соціальних потреб. Однак, як свідчать результати досліджень, правоохоронними й судовими органами питання про мету вчинення злочину достатньо детально не розглядається. Наприклад, у вироках міститься досить мало інформації щодо мотивів вчинення злочинів у сфері житлової нерухомості та зазначаються лише стандартні формулювання «з корисливих мотивів» без розкриття їх змісту.

Що стосується ставлення до вчиненого злочину, то відповідно до вироків у кримінальних справах можна стверджувати, що в 179 випадках особи визнавали свою вину у вчинених злочинах та щиро каялися, у 43 випадках злочинці частково визнавали свою вину (тобто за деякими епізодами тощо), а в 62 випадках особи повністю не визнавали свою вину. Вважаємо, що каяття було здебільшого вимушеним через різні обставини, проте, як правило, обумовлювалося бажанням особи пом'якшити покарання.

З метою створення ефективних заходів протидії злочинності у сфері житлової нерухомості варто створити класифікацію злочинців у сфері обігу житлової нерухомості. На нашу думку, найбільш ефективним буде поділ на підставі соціаль-

но-рольових функцій особи, яка бере участь в обороті житлової нерухомості. На підставі цього можна виділити такі групи осіб: особи, які безпосередньо професійно здійснюють діяльність у сфері обігу житлової нерухомості (рієлтори тощо); особи, які опосередковано професійно здійснюють діяльність у сфері обігу житлової нерухомості (нотаріуси, адвокати, працівники житлово-експлуатаційних контор тощо); власники об'єкта житлової нерухомості або особи, які на законних підставах користуються об'єктом житлової нерухомості; інші особи.

Варто звернути увагу, що вивчення найбільш важливих ознак особистості злочинця у сфері обороту житлової нерухомості має важливе не лише теоретичне, а й практичне значення, наприклад, під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, призначення покарання судами тощо. Дані, отримані під час вивчення кримінальних справ, у подальшому дозволять розробити низку заходів для попередження вчинення нових злочинів, ґрунтуючись на особливостях зазначених осіб.

Література

1. Антонян Ю.М. Личность преступника / Ю.М. Антонян, В.Н. Кудрявцев, В.Е. Эминов. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – 364 с.
2. Батиргареева В.С. Кримінологічна характеристика та попередження розбоїв, поєднаних з проникненням у житло : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.С. Батиргареева ; Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – 266 с.
3. Зелинский А.Ф. Криминальная психология / А.Ф. Зелинский. – К. : Юринком Интер, 1999. – 240 с.
4. Кальман О.Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О.Г. Кальман ; Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2004. – 431 с.
5. Колодяжний М.Г. Кримінологічна характеристика та запобігання вимаганням, поєднаним із насильством : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / М.Г. Колодяжний ; Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2010. – 20 с.
6. Кравченко О.В. Психологічні особливості шахрайства : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / О.В. Кравченко ; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2005. – 21 с.
7. Криминология : [учеб. пособие для вузов] / под ред. Я.Ф. Кузнецовой, Ю.Я. Аргуновой. – М. : ИКД «Зерцало-М», 2001. – 208 с.
8. Криминология : [учебник] / [А.Ф. Агапов, Л.Ф. Барина, С.И. Кирилов, С.С. Крашенинников и др.]; под ред. В.Д. Малкова. – М. : ЗАО Юстицинформ, 2004. – 528 с.
9. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
10. Курс криминології : [підручник] : у 2 кн. / [О.М. Джужа, П.П. Михайленко, Ю.В. Александров, В.М. Гринчак, С.А. Тарарухін, Є.М. Моїсєєв, Я.Ю. Кондратьєв, В.В. Василевич, В.І. Антипов, Ю.Ф. Кравченко]; за ред. О.М. Джужа. – К. : Юрінком Інтер, 2001– . – Кн. 1 : Загальна частина. – 2001. – 351 с.
11. Лисосед О.В. Кримінологічні проблеми шахрайства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О.В. Лисосед ; Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 1999. – 17 с.
12. Микитчик А.В. Кримінологічні засади запобігання шахрайству з нерухомістю : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А.В. Микитчик ; Київський нац. ун-т внутр. справ. – К., 2008. – 224 с.
13. Орлов В.Н. К вопросу о структуре личности преступника / В.Н. Орлов // Российский криминологический взгляд. – 2006. – № 1. – С. 62–67.

14. Павлова Н.В. Особливості розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням приватного житла : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Н.В. Павлова ; Дніпропетровський держ. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2007. – 224 с.
15. Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03/print1395688507385661>
16. Резник Г.М. Личность преступника: правовое и криминологическое содержание / Г.М. Резник // Личность преступника и уголовная ответственность. Правовые и криминологические вопросы : межвуз. науч. сб. / редкол. : Т.Г. Даурова, Ю.А. Демидов, И.С. Ной, М.С. Рыбак, К.Ф. Тихонов, Н.С. Шостак. – Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1981. – С. 29–44.
17. Сахаров А.Б. О личности преступника и причинах преступности в СРСР / А.Б. Сахаров. – М. : Госюриздат, 1961. – 279 с.
18. Сахаров А.Б. Об антисоциальных чертах личности преступника / А.Б. Сахаров // Советское государство и право. – М. : Наука, 1970. – № 10. – С. 110–116.
19. Смаглюк О.В. Шахрайство за кримінальним кодексом України 2001 року : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / О.В. Смаглюк ; Нац. академія внутр. справ України. – К., 2003. – 179 с.
20. Чалдини Р. Психология влияния / Р. Чалдини. – СПб. : Питер, 2000. – 272 с.
21. Яковлев А.М. Теория криминологии и социальная практика / А.М. Яковлев ; отв. ред. В.Н. Кудрявцев. – М. : Наука, 1985. – 247 с.

Анотація

Дикий О. В. Криминологічна характеристика особистості злочинця у сфері обороту житлової нерухомості. – Стаття.

Статтю присвячено вивченню особистості злочинця у сфері обороту житлової нерухомості. Визначено основні елементи, які входять до структури особистості злочинця, та проведено аналіз соціально-демографічних, кримінально-правових, соціально-рольових і морально-психологічних ознак на підставі виконаного дослідження. На підставі соціально-рольових функцій особи злочинця, що бере участь в обороті житлової нерухомості, запропоновано класифікацію таких осіб із метою розробки заходів для попередження злочинності у вказаній сфері.

Ключові слова: особистість злочинця, оборот житлової нерухомості, класифікація осіб.

Аннотация

Дикий О. В. Криминологическая характеристика личности преступника в сфере оборота жилой недвижимости. – Статья.

Статья посвящена изучению личности преступника в сфере оборота жилой недвижимости. Определены основные элементы, которые входят в структуру личности преступника, и проведен анализ социально-демографических, уголовно-правовых, социально-ролевых и морально-психологических признаков на основании выполненного исследования. На основании социально-ролевых функций личности преступника, участвующего в обороте жилой недвижимости, предложена классификация указанных лиц с целью разработки мер по предупреждению преступности в этой сфере.

Ключевые слова: личность преступника, оборот жилой недвижимости, классификация лиц.

Summary

Dykij O. V. Criminological characteristics of the individual offender in the sphere the turnover of the dwelling real estate. – Article.

The article is devoted the study of personality of criminal in the sphere the turnover of the dwelling real estate. Identified key elements that go into the structure of the individual offender and analyzed of socio-demographic, criminal, social-role and moral-psychological features based on completed research. On the basis of social-role functions of personality of offender is offered classification of the indicated persons for development of measures on prevention of crime in the sphere the turnover of the dwelling real estate.

Key words: identity of the perpetrator, turnover of the dwelling real estate, classification of persons.